

อุดมคติชีวิตของพระพรหมมิ่งคลาจารย์

Ideal life of Phra Phrom Mangkhalajarn

ณรงค์ ชัยช้าง

Mr.Narong Chaichang

อัญญาณี ชัยช้าง

Mrs.Unyarnee Chaichang

อาจารย์พิเศษ

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Special teacher

Chaiphum Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วันที่รับบทความ (Received) : 12 ตุลาคม 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 ตุลาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 24 ตุลาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ศึกษาอุดมคติชีวิตในพุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงความจริงของชีวิตในฐานะเป็นองค์ประกอบของรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่มีลักษณะของการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เพื่อชี้ให้เห็นว่าอะไรคือความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และข้อปฏิบัตินำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ของชีวิต ส่วนอุดมคติว่าด้วยความดีของชีวิตได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบรรพชาอุปสมบท คณธรร และวิปัสสนาธุระ ซึ่งแนวทางในการปฏิบัติเพื่อกำจัดอัสวะกิเลส ในขณะที่การเผยแผ่ธรรมนั้นเน้นให้พระอรหันต์สาวกเป็นแบบอย่างด้านพระปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธแก่พุทธศาสนิกชน โดยมีเป้าหมายที่อยู่ประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่พหุชนและเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก

ด้านอุดมคติว่าด้วยความดีของชีวิตท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับแนวคิดการบรรพชาอุปสมบท การศึกษาธรรม และการปฏิบัติธรรมโดยเน้นสาระมากกว่าพิธีกรรม ส่วนวิธีการเผยแผ่ธรรมท่านมีแนวคิดด้านการอธิบายธรรมด้วยการกล่าวปาฐกถาแบบประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างความรู้ความเข้าใจตามหลักพระพุทธศาสนาและการสร้างธรรมทายาทเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีโอกาสดำเนินการศึกษาและปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนาอันนำมาซึ่งประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ตนเองและสังคมต่อไป

คำสำคัญ : อุดมคติชีวิต, พระพรหมมิ่งคลาจารย์, พุทธปรัชญาเถรวาท

ABSTRACT

From this research, it is found that the ideal life in the Theravada Buddhist Philosophy is mentioned about of the principles of the truth of life as a corporeality, feeling, perception, mental formations, consciousness which is arising passing away and persisting, in order to demonstrate what is the suffering, cause of suffering, cessation of suffering and path leading to the cessation of suffering. The ideal life regarding virtues of

life is presented by the concept of Buddhist ordination; burden of studying the scriptures and burden of meditation practice which is the guideline for eliminate corruption. Meanwhile, Dharma propagation emphasized the Buddhist saints as a model of scripture, practice, and penetration to Buddhist in order to give benefit happiness and assistance for many people.

shows that the truth of life is comprised of body and mental which are conditioned by causes and changed any times in order to show the truth of life that everything is occurred by causes, without cause, thing could not be happened. In regard to the ideal life regarding the virtues of life, he shows the concept of Buddhist ordination, studying of scriptures and meditations by emphasizes of its essence more than ceremony. Regarding the Dharma propagation, he has a concept to describe of Dharma by apply such Dharma with social context in order to enlighten Buddhism understanding and create Buddhist successor (Dhamathayat) for the happiness of themselves and society.

Keywords: Ideal life, Phra Phrom Mangkhalajarn, Theravada Buddhism

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้ง ความเห็นแก่ตัว การเอารัดเอาเปรียบ รวมไปถึงความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนทุกข์เข็ญอย่างมากแก่มวลมนุษย์ทุกสังคม และดูเหมือนว่าปัญหาเหล่านี้จะยังไม่สามารถหาออกหรือแก้ไขให้หมดไปได้ในเวลาอันใกล้ ในทางพุทธปรัชญา นับเป็นคำถามที่น่าสนใจว่า สังคมเมื่อประสบกับปัญหาดังกล่าวแล้วจะมีวิธีการเสนอทางออกหรือแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร หรือในสัดส่วนของคำถามที่เล็กลงมา มนุษย์ในฐานะปัจเจกชนควรมีสิทธิ์หรือควรได้รับการปกป้องให้ใช้ความสามารถกำหนดวิถีทางในการดำเนินชีวิตของตนเองเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีชีวิตในอุดมคติของตนได้หรือไม่

พระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ถือเป็นพระภิกษุรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่มีความรู้ความสามารถแตกฉานในพระไตรปิฎกและพุทธปรัชญาเถรวาท อีกทั้งยังเป็นพระภิกษุผู้มีข้อวัตรปฏิบัติงดงามสมกับที่เป็นแบบอย่างอันดีในการดำเนินชีวิตตามรอยพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระศาสดา พระพรหมมงคลจารย์ หรือ ภิกษุปัญญานันทะนั้น ตลอดชีวิตนักบวชของท่านได้ทุ่มเทเสียสละเวลาอย่างมากในการที่จะฝึกฝนเรียนรู้ นำพระธรรมคำสอนมาประพฤติปฏิบัติให้เห็นผลจริงได้ในชีวิตปัจจุบัน และยังได้รับเป็นธุระชวนช่วยอย่างมากในการที่จะให้คำแนะนำสั่งสอนแก่ชาวพุทธ ตลอดสังคมโลก ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักคำสอนในพุทธปรัชญามาใช้ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเกิดผลได้จริงและโดยไม่ละเลยหรือบิดเบือนไปจากหลักการเดิมแท้ของพระพุทธศาสนา

ในทรรศนะของ พระพรหมมงคลจารย์ เห็นว่าทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวสังคมมหภาค อาจเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากจนอาจถึงกับเป็นไปได้เลย หากเราเลือกมองเห็นแต่เพียงตัวปัญหาที่ปรากฏเฉพาะหน้า แต่ละเลยที่จะมองไปยังต้นตอหรือองค์ประกอบที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านั้น ซึ่งส่วนหนึ่งก็เกิดขึ้นจากตัวเรา ฉะนั้นการที่จะจัดการกับปัญหาอย่างได้ผลอันดับแรกคือเราต้องเริ่มปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเองจากภายในโดยเริ่มเรียนรู้ที่จะตั้งเป้าหมายให้กับชีวิต (Life Goals) ใช้ชีวิตอย่างมีอุดม

คติ (Ideal life) หรือ อย่างคำของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ก็คือ “เราต้องทำตามความคิดของเราเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), 2550 : 468)

ชีวิตที่ดีในอุดมคติของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ เป็นชีวิตเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีความสุข มีความสงบ และ สร้างคุณประโยชน์แก่สังคม ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท หรืออย่างที่ท่านกล่าวว่า “พระธรรมในเรื่องนี้เป็นจุดหมายสำคัญ ที่เราจะศึกษาทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่า เราเกิดมาเพื่ออะไร เรามีชีวิตอยู่ในโลกนี้เพื่ออะไร จุดหมายปลายทางในชีวิตของเราคืออะไร ” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), 2550 : 9) และ “ร่างกายชีวิต (ของเรานี้) เป็นของพระรัตนตรัย” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), 2550 : 10) เพื่อที่จะนำพาพระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน ทำพระศาสนาให้มีเหตุและผล เป็นศาสนาแห่งการมองเห็นความเป็นจริงของชีวิต ตลอดทั้งส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในหมู่พุทธศาสนิกชน ด้วยหลักการแก้ปัญหาที่สนองตอบกับปัจจุบันตามอย่างปฏิบัติที่สมควรของพุทธสาวก การทำชีวิตให้มีความสุข มีความดีงาม สร้างคุณประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง และ สังคมส่วนรวม

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษา “อุดมคติชีวิตของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทิกขุ)” โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่าท่านเป็นพระเถระที่เปรียบพร้อมพร้อมด้วยศีลาจารวัตร เป็นพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถทั้งทางปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ตลอดทั้งเป็นผู้มีความคิดริเริ่มในการเผยแผ่พระธรรม คำสอน ที่มุ่งเน้นให้ผู้คนหันเข้าหาหลักการดั้งเดิมที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาอย่างทวนกระแสโลก หรือ อย่างข้ามพ้นไปจากคำวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมที่ต้องการผ่อนแรงไหลไปตามกระแสโลกและปรุงแต่งพระธรรม คำสอนออกไปอย่างไม่มีขอบเขต ดังนั้นหากมองในแง่มุมทางปรัชญาแล้ว ชีวิตเช่นนี้จึงอาจนับได้ว่าเป็นชีวิต ในอุดมคตินรูปแบบหนึ่งที่นักศึกษาศาสนาควรจะได้ทำการศึกษาและ ให้ความใส่ใจเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ผู้วิจัย จะได้นำเสนอในบทต่อไป

อุดมคติว่าด้วยความจริงของชีวิต ในประเด็นนี้ ทั้ง พระพรหมมิ่งคลาจารย์ และ พระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าความเป็นจริงของชีวิต มิใช่เป็นสิ่งที่เรียกว่า องค์ประกอบเดียว (Single factor) หากแต่เป็นความถึงพร้อมด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างประกอบกันเข้าจึงเกิดเป็นชีวิต หรือ อย่างคำของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ก็ว่า “สิ่งทั้งปวงทั้งที่เป็นธรรมะและอธรรมย่อมอาศัยเหตุผลเกิดขึ้น” (ปัญญานันทิกขุ : 56) ลักษณะปลีกย่อยของชีวิตในพุทธปรัชญาถูกแบ่งย่อยออกตามลักษณะเรียกว่าชั้นทั้ง 5 คือ “รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ” (อภิ.วิ. (ไทย) 35/2/1) รูป นั้น หมายถึงรูปธรรมที่เป็นตัวกลุ่มก้อนทางวัตถุของชีวิต สามารถแตะต้องได้ มีการกระทำ (action) ต่าง ๆ ได้ส่วนที่เหลือ คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ถือว่าเป็นนามธรรม ไม่มีตัวตนกลุ่มก้อนทางวัตถุแต่ต้องทางกายภาพโดยตรงไม่ได้ ไม่มีการกระทำในความหมายเชิงกายภาพ หากแต่สามารถรับรู้ หรือ สามารถรับ และ ส่งผลการกระทำออกไปสู่โลกภายนอกผ่านทางอายตนะ (sense doors) ที่มีอยู่ในจุดต่าง ๆ ของร่างกาย

ทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรม - นามธรรมนี้ถือเป็นองค์ประกอบมูลฐานที่รองรับความเป็นจริงของชีวิต ตลอดทั้งยังมีส่วนอย่างสำคัญเพื่อสร้างอุดมคติในชีวิต ผ่านทางการเข้าไปทำการเรียนรู้ และ สร้างความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความจริงในพุทธปรัชญา (concept of truth in Buddhism) แล้วมุ่งไปสู่จุดหมายสูงสุดทางศาสนาที่ตนสามารถบรรลุถึง

พระพุทธศาสนากล่าวถึง ชีวิตมีสภาพเป็นเพียงก้อนมวลแห่งการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนย้ายถ่ายเทจากสภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่งไม่มีสิ้นสุด และ อย่างนอกเหนือออกไปจากเจตจำนงของตน (ส.ช. (ไทย) 17/59 /94 – 96) สภาพเช่นนี้ชีวิตเป็นสิ่งที่ถูกกระทำไม่ต่างไปจากเศษไม้ที่ลอยคอกกลางมหาสมุทร หน้ามรสุม ปัญหาที่มีเพียงว่า มนุษย์สามารถที่จะจัดการกับความรู้สึก (emotion) ของตนเองขณะสำนึกว่ากำลังตกอยู่ท่ามกลางมรสุมในมหาสมุทรได้มากน้อยเพียงใด เพราะมนุษย์เป็นสัตว์มีชีวิตมิใช่เศษไม้ที่ไม่

มีความรู้สึกรู้สึอะไรกับความเป็นไปได้ในโลกภายนอก ดังนั้นเองจึงเป็นต้นเหตุเริ่มต้นให้มนุษย์เริ่มที่จะหาคำตอบให้แก่ชีวิตตนเอง ว่าอะไรคือชีวิตที่ดี โดยเฉพาะ ในระดับอุดมคติที่ควรแสวงหา

เฉพาะแนวคิดอุดมคติของชีวิตเห็นว่า ชีวิตโดยสภาพความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีแก่นสารอะไร ให้ยึดเหนี่ยว มนุษย์หากจะอยู่อย่างขาดเคลามัวเมาวิชาชีวิตก็ไม่ได้มีคุณค่ามีสาระพิเศษอะไร ดังนั้น เพื่อจะสร้างชีวิตให้มีความหมายมีอุดมคติ มนุษย์จะต้องหาความรู้ที่ถูกต้อง สร้างทางปฏิบัติที่ตามระมัดระวังตัวในการดำเนินไปเพื่อให้ถึงจุดหมายสูงสุด ออกไปจากวงจรธรรมดาโลกซึ่งบีบรัดตัวพวกเขาให้เกิดความทุกข์อยู่ตลอดเวลา และ บางที ระหว่างเส้นทางการหลุดพ้นเหล่านั้นมนุษย์ยังอาจสามารถอำนวยความสะดวก และ ความสุขให้เกิดแก่คนรอบข้างได้ ซึ่งสิ่งนี้ก็ควรถูกถือว่าเป็นเรื่องที่ดี และ อาจถือว่าเป็นอุดมคติในชีวิตรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมยิ่ง โดยเฉพาะจากทรรศนะของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์

อุดมคติว่าด้วยความดีของชีวิต ในทางพระพุทธศาสนา หลักของความดี ในการดำเนินชีวิตส่วนหนึ่งย่อมต้องหมายถึงความถึงการกระทำบางสิ่งบางอย่างต่อสังคมอย่างมีมนุษยธรรม โอบเอื้ออารี หวังให้เกิดผลดี คือ ประโยชน์และความสุขแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (วิ.มหา. (ไทย) 4/32/40) แต่จากการศึกษาแนวคิด (concept) และวิธีการในการเทศนาสั่งสอนของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ผู้วิจัยเห็นว่า พระพรหมมิ่งคลาจารย์ นอกเหนือจากที่ท่านจะเชื่อเรื่องเจตนาดี และการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างมีมนุษยธรรมในขั้นต้นแล้ว ท่านยังเน้นย้ำเพิ่มเติมอีกว่าการกระทำดีต่อผู้อื่นนั้นยังต้องประกอบไปด้วยความรับผิดชอบ ซึ่งเราจะต้องมีต่อการกระทำของตนเอง ดังจะเห็นได้จากคำสอนของท่านที่ว่า “สิ่งทั้งหลายมันเกิดขึ้นในตัวของฉันเอง ฉันเป็นผู้คิด เป็นผู้พูด เป็นผู้ทำสิ่งนั้นขึ้นมาเอง” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) : 216) ความดีนั้นเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจก่อน โดยการหาหลักธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงอย่างที่ว่า “เกิดเป็นคนต้องพยายามเรื่อยไป จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง ต้องทำ ทำอะไรทำจริงเหมือนความเพียร เป็นทรัพย์อันประเสริฐ เป็นทางที่จะให้เกิดผลสำเร็จ” (พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทะ) : 163) ดังนั้นจนถึงในที่สุด ในด้านความดีทางสังคม พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ท่านจึงเห็นว่าสิ่งที่ควรทุ่มเทกระทำให้แก่ผู้อื่นซึ่งจะสามารถทำให้เป็นมรรค เป็นผลเกิดในชีวิตได้ต่อไปไม่มีอะไรดีเกินไปกว่าการสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นแก่พวกเขา เพราะมันประกอบไปด้วยการให้ที่ควร และ ความรับผิดชอบของผู้ให้ด้วย โดยเฉพาะความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ดังคำของท่านที่ว่า “ข้าพเจ้าจักต้องสู้ทุกวิถีทางเพื่อทำลายสิ่งเหลวไหลในพระพุทธศาสนา นำความเข้าใจมาให้แก่ชาวพุทธ” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) : 7)

ในด้านความดีส่วนตัวท่านเห็นว่า “การพยายามทำความดี เป็นทางหนึ่งที่ช่วยให้ชีวิตมีราคา” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) : 52) ซึ่งชีวิตมีราคาในที่นี้หมายถึงชีวิตที่มีคุณค่าควรแก่การดำรงอยู่ และ ควรแก่การเกื้อกูลเป็นที่พึ่งให้แก่ผู้คน รอบข้างและ เมื่อศึกษาถึงลงไปอีกผู้วิจัยได้พบว่า นอกจากพระพรหมมิ่งคลาจารย์ จะเห็นว่าความดีส่วนตัว เป็นเรื่องของ การสร้างคุณค่าให้เกิดแก่ชีวิตแล้ว ท่านยังเห็นต่อไปอีกว่า ความดีที่เรากระทำยังต้องเป็น เรื่องเกี่ยวข้องอยู่กับจุดหมายสูงสุดที่ตนปรารถนาถึงอย่างไม่ควรแยกออกจากกันอีกด้วย ซึ่งความดีที่สัมพันธ์กับจุดหมายตรงนี้ท่านได้ใช้คำพูดแทนด้วยคำว่า “พระ” ในความหมายที่ว่า พระเป็นผู้ประเสริฐ คือ ประเสริฐทั้ง ความคิด คำพูด การกระทำ ดังคำพูดของท่านที่ว่า “จงเป็นพระกันเถิด เป็นพระกันด้วยใจ เป็นได้กับทุกคน ทั้งหญิงชาย เด็กผู้ใหญ่ พระอยู่ใกล้ท่านแล้ว ฉะนั้น จงทำใจให้เป็นพระเถิด” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) : 203) แต่จะอย่างไรก็ตามเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าอิทธิพลที่ส่งผลต่ออุดมคติเรื่องความดีของชีวิตของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ อย่างยิ่งนั้นแยกไม่ออกจากแนวคิดทางพุทธปรัชญา แม้แต่ในระดับการปฏิบัติ เราก็คงจะพบได้ท่านได้ยังนำ

หลักปฏิบัติในพุทธปรัชญามาใช้ในการดำเนินชีวิตไปสู่จุดหมายด้วย หลักพุทธปรัชญาที่ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตที่เห็นได้ชัดก็มี

มีความศรัทธาต่อพระรัตนตรัย คือ เชื่อในพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ความจริงเชื่อในพระคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามหลุดพ้นจากความทุกข์ได้จริง และเชื่อในพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติตรงปฏิบัติเพื่อให้ถึงซึ่งความดับทุกข์ (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ) : 819)

มีศีลบริสุทธิ์ คือ มีความสำรวมระวังใน คำพูด ความคิด กิริยาอาการต่าง ๆ ให้หมดจดงดงามสมกับที่เป็นผู้ทรงศีล เป็นสาวกของพระศาสดา เป็นพระที่ผู้คนกราบไหว้

ไม่ถือมงคลตื่นข่าว คือ เชื่อหลักของกรรม ไม่ตื่นข่าวลือ ตื่นตามกระแสโลกอย่างไม่มีเหตุไม่มีมูลอันพึงจะให้เชื่อถือ (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ) : 903)

ไม่แสวงบุญนอกเขตพระศาสนา คือไม่ทำบุญอย่างนอกรัตนตรัย ทำไปตามความเชื่อผิด ๆ อย่างไม่ไตร่ตรองถึงความสมเหตุสมผล เช่น ทำบุญโดยการฆ่าสัตว์ ทำบุญโดยการกราบไหว้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ) : 910-911) หรืออย่างคำของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ที่ว่า “ในพระพุทธศาสนามีได้สอนให้ยึดถือเอาวัตถุภายนอกเป็นสาระ” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) : 209) นั่นเอง

บำเพ็ญบุญแต่ในเขตพระศาสนา ข้อนี้มีลักษณะคล้ายกันกับข้อข้างต้นนี้ คือ การทำบุญต้องทำอย่างมีสติ ใช้ความคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุมีผล อย่างที่เรามีอยู่ในหลักพุทธศาสนา บุญเป็นทางสร้างให้เราอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ) : 917)

พุทธธรรมในทรรศนะของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) ถือเป็นเรื่องของการรู้แจ้งโดยแบ่งระดับการเข้าถึงเป็นความสุขในการดำเนินชีวิต เป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีอุดมคติ ดีงาม โดยแสดงหลักในการดำเนินไว้ที่มุ่งเรียนรู้พุทธธรรมอย่างถ่องแท้ น้อมนำเข้ามาปฏิบัติในชีวิตให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ อย่างขั้นต้น ๆ ก็มุ่งประโยชน์สุขในการอยู่ร่วมกันโดยทางสันติ อย่างกลางเพื่อประโยชน์ตนในด้านให้ก้าวหน้าเป็นการฟอกชำระจิตใจให้สะอาด อย่างสูงเป็นทางเกิดปัญญา เกิดการรู้แจ้งเห็นจริง ถอนความหลงผิดในโลกออกได้หมด ไม่มีความทุกข์เกาะกุมจิตใจของตนอีกต่อไป (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), 2554 : 344)

ด้านวิธีการเผยแผ่ธรรม พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ได้แสดงความคิดในเรื่องหลักความจริงของชีวิตว่าเป็นเรื่องเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น โดยความหมายที่ว่า เป็นสิ่งที่เกิดในทุกขณะตลอดเวลา เป็นการเกิดขึ้นของความทุกข์ซึ่งแสดงออกผ่านทาง ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ที่มีอยู่ประจำทุกชีวิต สิ่งเหล่านี้หากจะมองก็จะเป็นเรื่องของความทุกข์ เป็นเรื่องของสัจจะที่ไม่อาจหนีได้

ฉะนั้นเราจึงควรมองความทุกข์ในอีกแบบหนึ่ง คือ มองในรูปแบบของความเป็นจริงกับสิ่งที่ปรากฏภายในตัวเรา มองเห็นว่าความทุกข์เกิดขึ้นจากตัวเรา ไม่ใช่ผู้อื่น อย่างที่ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ได้กล่าวไว้ ข้อสำคัญคือให้ทุกคนค้นหาสาเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น และเข้าใจเหตุด้วยปัญญา คือ ทุกคนหาทางในการ ที่จะออกจากความทุกข์ด้วยการศึกษาเรียนรู้พุทธธรรมเดิมแท้ที่ได้ชี้แนวทางเอาไว้แล้ว

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ใช้การอบรมความรู้ให้เกิดปัญญา โดยประกาศหลักการเน้นย้ำให้ตระหนักถึงสิ่งที่ประเสริฐที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง 3 ประการคือ ถือพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ถือพระธรรม สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอนแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนเอง ถือพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางจิตใจเป็นที่เลี้ยงบ่มเพาะคุณงามความดี และสุดท้ายให้ทุกคนเชื่อในการกระทำของตัวเองว่า ทำดีย่อมได้ดี ความดีเกิดขึ้นเมื่อตัวเราทำ ไม่ใช่ดีเพราะการถือฤกษ์ยามยามดี ไม่กราบไหว้สิ่งใดอื่น

นอกจากพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไม่เชื่อหมอดู ไสยศาสตร์ การทำนายทายทักอย่างไรเหตุผล และ ไม่ได้เสริมสร้างคุณธรรมอะไร หลักธรรมที่กล่าวมานี้เป็นการประกาศของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ที่ชี้ให้ชาวพุทธเห็นว่าอะไรที่ไม่เป็นธรรมของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าไม่ได้ยกย่องอันนั้นเป็นธรรม

แนวคิดในการเผยแผ่หลักธรรม ในด้านการเผยแผ่ของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ท่านมีเอกลักษณ์ในการเทศนาสั่งสอนที่โดดเด่น ท่านมักจะเน้นเรื่องการสร้างปัญญามากกว่าเน้นรูปแบบหรือพิธีรีตองขนบเดิมซึ่งรับเชื่อกันมาอย่างเคยการสอบสวนหาความจริง เช่น การเทศน์ที่ไม่นิยมขึ้นธรรมมาสน์ ไม่เน้นสาธยายบาลียืดยาว จนถึงกับมีการนำรูปแบบของการปาฐกถามาใช้แทนการเทศนาแบบเดิม หรือ การสวดในงานศพ เน้นให้มีการเทศน์ 1 ชั่วโมง เทศน์จบแล้วจึงสวด สวดจบแล้ว ไม่ต้องมีการเลี้ยงจัดข้าวต้ม หลักการปฏิบัติดังตัวอย่างที่ยกมานี้ เป็นแนวคิดของท่านที่ว่า ต้องการสอนคนให้ฉลาด ๆ ไม่ต้องการสอนให้คนโง่

ความคิด และ อุดมการณ์ของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะสอนให้ทุกคนได้มีพัฒนาการด้านการรับรู้พระพุทธศาสนาที่ดี ทั้งทางด้านกายและจิตใจ ดังคำที่ท่านกล่าวอยู่เสมอ ๆ ว่า “เห็นคนโง่แล้วสงสาร ไปไหว้พระขอหวย มันไม่ถูก เราต้องสอนให้เขาเข้าใจ ให้ฉลาดก้าวหน้า อยากเห็นคนเจริญทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นไท เป็นมนุษย์ เป็นพุทธบริษัทที่ถูกต้อง” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), 2550 : 453) สอนให้เป็นผู้รู้ตื่นในหลักธรรมของพระพุทธเจ้า อย่างง่ากล่าวที่ว่า “การบูชาพระรัตนตรัยนี้ จะต้องทำด้วยความรู้ความเข้าใจจึงเกิดผลดี อย่าทำเพียงสักแต่ว่าเป็นพิธีกรรม” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), 2550 : 161) ฉะนั้นจะมองในความเป็นจริงทางพุทธปรัชญา ในการเผยแผ่หลักธรรมแล้ว ในทรรศนะของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ก็จึงเป็นเรื่องของการสร้างปัญญาให้เกิดแก่คนหมู่มากให้ได้เข้าใจในความเป็นจริงแห่งชีวิตนั่นเอง

สรุป

อุดมคติชีวิตว่าด้วยความจริงของชีวิตของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ถือว่าเป็นอุดมคติที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับพุทธปรัชญา เป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งเกิดจากมนุษย์มีความไม่เข้าใจในตัวเอง ผู้อื่น และ ความเป็นจริงของชีวิตตนเอง อุดมคติชีวิตว่าด้วยเรื่องความดี พระพรหมมิ่งคลาจารย์ เห็นว่าการทำความดีเป็นหน้าที่ของผู้ที่มีความคิดเชื่อมั่นในความดี เห็นว่าเมื่อทำดีแล้วต้องได้ดีแน่นอน โดยเครื่องมือในการเข้าถึงความดีของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ นั้น ได้มาจากการแสวงหาความเป็นพระ (ความเป็นผู้ประเสริฐ) ในตนเองให้พบ แล้วศึกษาปฏิบัติขัดเกลากิเลสจากจิตใจของตนให้เบาบาง ด้วยการศึกษารเรียนรู้ปฏิบัติ มีความเข้าใจในธรรมะสามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ด้วยการรู้ทันในสิ่งที่เกิดขึ้น

ในการประกาศหลักธรรมคำสอน พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) นับได้ว่าเป็นพระภิกษุผู้มีความโดดเด่นทันสมัยจนถึงปัจจุบันนี้ก็ตาม ท่านได้กล่าวไว้ถึงจุดประสงค์ของการเผยแผ่ธรรมะของท่านว่า “ข้าพเจ้าจักต้องสู้ทุกวิถีทาง เพื่อทำลายสิ่งเหลวไหลในพระพุทธศาสนา และ จะต้องนำความเข้าใจถูกมาให้แก่ชาวพุทธให้ได้” (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), 2550 : 8) ซึ่งหลักการนี้สอดคล้องกับเป้าหมายทางศาสนาที่ได้รับรองไว้โดยพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และ ยังความสุขแก่ทวยเทพ และ มนุษย์” (วิ.มหา. (ไทย) 4/32/40.)

จากการศึกษาวิเคราะห์ทรรศนะเรื่องการศึกษาอุดมคติชีวิตของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เห็นได้ว่ามีหลักในการปฏิบัติดำเนินชีวิตตามแนวทางของพุทธปรัชญา ในการมีชีวิต

อย่างมีความสุขในอุดมคติ และเป็นประโยชน์ตามกาลสมัยตลอด เพราะสามารถเข้าใจในความจริง และสร้างเครื่องมือเพื่อให้เห็นความจริง และ เป็นแนวทางให้ปฏิบัติในความเป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิตสมควรศึกษาเรียนรู้เป็นแบบอย่างยิ่ง

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 : พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร, 2550: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทเถระ), ประวัติชีวิต ผลงาน หลักธรรม ของแม่ทัพธรรม,

จัดพิมพ์ในวาระชนมายุ 96 ปี.

_____. 2540. 96 ปี ปุชนียบุคคลแห่งแผ่นดินไทย, (นครปฐม: ระฆังทอง, 2550)

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) คำสอนในพระพุทธศาสนา นนทบุรี : จัดพิมพ์โดย กองทุน

ปัญญานันทธรรม แห่งวัดชลประทานรังสฤษฎ์.

_____. 2534. พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. พ.ศ. 2552,

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). ปัญญานันทะอมตธรรม. กองทุนห้องสมุดศาลาจำปรัตน์.

วัดชลประทานรังสฤษฎ์

ภิกขุ ปัญญานันทะ ทางสายกลาง. ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา. วัดชลประทานรังสฤษฎ์, ม.ป.ป.

มรณานุสสติการทำบุญทำกุศลที่สูงที่สุด ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ม.ป.ป.

_____. อยู่กันด้วยความรัก. ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา. วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ม.ป.ป.

_____. แนวทางดับทุกข์. ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา. วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ม.ป.ป.

_____. ชาวพุทธควรเชื่ออย่างไร. ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา. วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ม.ป.ป.

_____. หน้าที่ของลูก.(บันทึกจากพ่อและแม่). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ม.ป.ป.

_____. หน้าที่ครูบาอาจารย์ หน้าที่ศิษย์นักเรียน หน้าที่นักศึกษา นักค้นคว้า. กรุงเทพมหานคร

สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ม.ป.ป.

_____. หน้าที่สามี ภรรยา (โอวาทสำหรับคู่ชีวิต). กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ธรรมสภา ม.ป.ป.

_____. หน้าที่นายจ้าง หน้าที่ลูกจ้าง. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ม.ป.ป.

ราชบัณฑิตยสถาน, 2543, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน,

กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

ราชบัณฑิตยสถาน, 2531, พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ 4,

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.